

tanulmány végén ezzel szemben 118 mű adatai sorakoznak. A tematikus válogatott irodalomjegyzékben például a következő címek találhatók: terminológia, utónévkönyvek, családnévkönyvek, családnévátlaszok, névtörvények.

3. A nagy erőfeszítéssel és példaszerű összefogással elkészült mű nélkülözhetetlen forrás az összehasonlító személynévkutatás számára, mivel az európai nyelvek névrendszeréről először közöl eddig ismeretlen vagy nehezen hozzáférhető információkat. Az ősi személynévrendszerek rekonstruálása, az eredeti névtövek megállapítása segítene abban, hogy a nyelvek névrendszertanát, a névelemek kialakulását jobban megismerhessük. A névelemek matematikai, stilisztikai, szociolingvisztikai, név-előfordulási és névgyakorisági vizsgálatai emellett új összefüggéseket tárhatnak fel; e lehetőségekkel azonban csak néhány szerző élt. Öröndetes viszont, hogy a kötet az uráli nyelvcsaládból 14 nyelv személynévrendszerét is bemutatja. Az *Onomastica Uralica* megindulása és e kötet eredményei új távlatokat nyithatnak a magyar személynévkutatás számára is.

A különböző kutatási hagyományok és a német nyelvű terminológiai rendszer kidolgozatlansága miatt a terminológiák egységesítését ebben a kötetben nem sikerült megvalósítani, pedig az összehasonlító személynévkutatásban ez elengedhetetlen előfeltétel. Ha egy nyelvcsaláddhoz tartozó valamennyi nyelv vagy nyelvcsalád névrendszereit össze szeretnénk egymással hasonlítani, az univerzálékat meg akarjuk találni, akkor egységes terminológiai rendszert kellene kidolgozni, és a felsorolt vizsgálati módszereket is következetesen minden nyelvnél alkalmazni kellene. A kézikönyv megjelentetése ezen az úton is fontos mérföldkő; a megvalósítás azonban a jövő kutatóira vár.

VINCZE LÁSZLÓ

THORVALD FORSSNER
ENGLISCHE FAMILIENNAMENPHILOLOGIE
MIT EINEM ETYMOLOGISCHEN FAMILIENNAMENBUCH
Philology Of English Family Names. With an Etymological Dictionary of
Family Names
[Angol családnév-filológia. Etimológiai családnévszótárral]
Beiträge zur Lexikographie und Namenforschung 3.
Herausgegeben mit einem Vorwort von SILVIO BRENDLER
Baar-Verlag, Hamburg, 2005. 155 lap

1. THORVALD FORSSNER (1889–1934) svéd kutató 1920–1922 között publikált négy tanulmányát egymás mellé téve, facsimile kiadásban adta közre a németországi Baar kiadó. A gyűjteményes kötet közzététele annak a németországi szakmai műhelynek a tevékenységéhez kapcsolódik, mely egyrészt az onomasztika nagyszabású kézikönyveit állítja össze német nyelven (Lehr- und Handbücher zur Onomastik), másrészt a világnyelvek névkutatásának kisebb munkáit jelenteti meg (Beiträge zur Lexikographie und Namenforschung), továbbá nemrégiben a családnévkutatás önálló, többnyelvű folyóiratát

is útjára indította (Zunamen/Surnames). (Az itt hivatkozott egyéb kiadványaik ismertetését l. a Névtani Értesítő jelen számában.)

Mint a kötet közzétevőjének, SILVIO BRENDLERnek a rövid előszavából (5) megtudjuk, FORSSNER az ó- és középanyol germán eredetű személyneveiről 1916-ban megjelentetett névkönyvével vált ismertté, s tanulmányai PERCY HIDE REANEY későbbi nagy családnévszótárának is fontos előzményeit képezik.

A szerző itt közreadott négy tanulmányát szorosan összeköti központi témájuk: az angol családnevek eredetét kutató érdeklődés, valamint a szerző szakmai háttere, melynek révén szükség szerint építhet a francia és a német személynévtörténet ismeretére, illetve anyagára is. De sajátos módon összeköti a tanulmányokat többnyelvűségük is: egy-egy tanulmány francia, illetve angol, kettő pedig német nyelven íródott (bár többségük eredetileg Svédországban lett kiadva, csak a kötet második felét kitevő névszótár jelent meg a világháború utáni Németországban).

2. Az első, francia nyelvű tanulmány az angol névanyagban meglévő, a normann hódítás következményének tekinthető francia, illetve francia közvetítésű hatásokat tárgyalja (9–29). A kapcsolódó keresztnévanyag áttekintése után a francia nyelvi hatást mutató családnevek fő etimológiai-jelentéstani-motivációs csoportjaiként a foglalkozásnévből alakult (*Bullinger* < 'boulanger'), egyéni tulajdonságot kifejező (*Russel* < 'rousseau', *Bellamy* < 'bel ami'), egyéb közszoói eredetű (*Mustard* < 'moutarde') és helynévből származó (*Charters* < *Chartres*) példák sorát adja közre. Ezt követően tesz említést a prepozícióval alkotott, nem ritkán hibrid nevek (*Algate*, *Delbridge*), a kicsinyítő képzős származékok (*Abbott* < *Abel*), valamint a hangtani és népetimológias névváltozatok jelenlétéről a vizsgált névállományban.

A kötet második, német nyelvű tanulmánya címe szerint a felszólító módú német és angol nevek (Imperativnamen) kérdéskörét tárgyalja (29–49). Ezekben a nevekben az igealak elő- és utótagként is állhat (*Fürchtgott*, *Makepiece*; illetve *Wohllebe*, *Hornblow*), részletesebb rendszerezésüket azonban az ige mellett előforduló másik tag szófaja szerint találhatjuk meg. Egykor ragadványnévként, később családnévvé válva is előfordulhattak. Címbeli megnevezésük azonban félrevezető, mert eredetükre, szemléleti hátterükre többféle magyarázat is létezhet, ahogyan arra a szerző példasoraival és a szerkesztésmód közszoói párhuzamaival is utal (*kill-time* 'időtöltés', *Fahrhum* 'nyughatatlan'). Különösen érdekesek az itt kibontakozó egy-egy névcsalád példái (*Shakespeare* mellett *Shakestaff*, ill. *Shüttesper*, *Schüttenhelm*; *Sparnicht* és *Sparsgut*; *Thatchwell* vö. *Thatcher*, *Hornblow* vö. *Honblower*).

A szerző harmadikként közölt, angol nyelvű tanulmánya a családnevek utánzó jellegű átalakulásáról, pontosabban látszólagos és valódi népetimológias változásairól szól (51–82). Itt tárgyalja a hangváltozások (*Blunt* 'ostoba' < *Blund* 'blond, szőke') és az azonos kiejtésből fakadó ortográfiai változások (*Jewel* 'ékszer' < *Juel* 'Joel') révén, valamint a rövidüléssel alakult (*Salmon* 'lazac' < *Salamon* 'Salamon') újabb kori angol családnevek eseteit, valódi utánzásnak azonban csak az ettől független népetimológias átalakulásokat tekinti (*Bacchus* < ang. *Backhouse* 'bakehouse, pékség', *Cossack* 'kozák' < ír *Cusack* szn., *Handshaker* 'kézrázó' < ang. *Handsacre* hn.).

A gyűjteményes kötet közel fele terjedelmét – rövid szerzői bevezetővel ellátva – az angolszász eredetű újabb kori angol családnevek szótára teszi ki (83–155). Ebben például az *Adger*, *Ager*, *Agar*, *Edgar* név történetével, változataival, hangváltozásaival, egyéb

származékaival kicsit hosszabb, azonban pontos adatolás nélküli, míg más nevekkel akár csak egy-két soros szócikkek foglalkoznak; az eligazodást utaló címszavak segítik. Ehhez csatlakozik a nevekben előforduló angolszász névelemek betűrendes, jelentésüket megadó, névmutatóként is szolgáló felsorolása.

3. A kötet tanulmányait a tematika, a kutatói szempontok és a megmozgatott névanyag egyaránt segít egymás mellé rendezni. Míg például a francia eredetű angol családnevek kifejezetten az első tanulmány témáját alkotják, példasorait a következő két írás anyagával (természetesen saját témakörükön belül) ugyanúgy kiegészíthetjük: *Catchlove* < fr. *Chasseloup* 'farkast üz' (44), *Tallboy* < fr. *Taillebois* 'favágó' (80). Az adott nyelvek névkutatásában járatlanként is csatlakozhatunk az előszó írójának véleményéhez: a több emberöltő után ismét közreadott tanulmányok tudománytörténeti értékük mellett a családnévkutatás lehetőségeit és lehetséges határait is mutatják számunkra.

FARKAS TAMÁS